

ملک زاده، فهمیه، ... -
حقوق ناشی از ازدواج در اسلام و برخی جوامع غربی
فهمیه ملک زاده - شیراز: فلاح، ۱۳۸۴.
ISBN: ۹۶۴-۷۲۰۸-۶۸-۵ ریال ۲۲۰۰۰ . ۳۵۹ ص.
کتابنامه: ص. ۳۴۳ - ۳۵۹ همچنین به صورت زیرنویس.
۱. اسلام و خانواده - جنبه های حقوقی.
۲. خانواده - جنبه های حقوقی. الف. عنوان.
1. Islam & Family - Legal aspects. 2. Family-
Legal aspects.

۲۹۷/۴ BD ۲۳۰/۱۷/م ۷ ۱۳۸۴

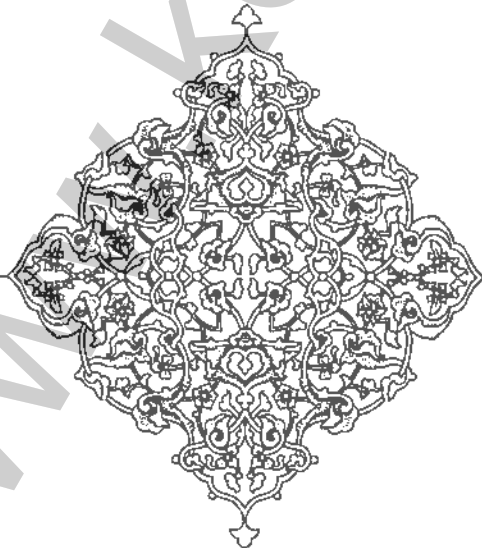
حقوق ناشی از

ازدواج

در اسلام و

برخی جوامع عربی

دکتر فهیمه ملک زاده

حقوق ناشی از ازدواج

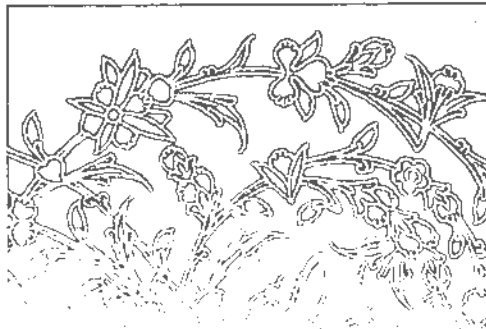
در اسلام و برخی جوامع غربی
نویسنده: دکتر فهیمه ملک زاده
چاپ اول: پاییز ۱۳۸۴
شمارگان: ۲۰۰۰
لیتوگرافی: تیزهوش
چاپ: باقری
بهاء: ۲۲۰۰ تومان
شابک: ۹۶۴-۷۲-۸-۶۸-۵

انتشارات فلاح

قم/خیابان انقلاب/جنب بانک ملت/پلاک ۱۱۱
شماره یک تلفن: ۷۷۴۳۵۸۷ و ۷۷۳۹۱۵۰

تمامی حقوق © برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

۱۷	.....	سیاس
۱۸	.....	اهدا
۱۹	.....	مقدمه

بخش اول : کلیات

۲۶	.....	بحثی تطبیقی درباره احکام اسلامی
۲۶	.....	بخش یک. اصول عقاید
۲۷	.....	بخش دو. مسائل اخلاقی
۲۷	.....	بخش سه. احکام فقهی
۳۰	.....	معنای لغوی حق
۳۱	.....	معنای اصطلاحی حق
۳۲	.....	تقسیمات حق و حقوق
۳۲	.....	تفاوت بین حق و تکلیف
۳۴	.....	فقه و تقسیمات آن
۳۴	.....	معنای لغوی فقه
۳۵	.....	تعریف اصطلاحی فقه

۳۶	تعریف عقد و ایقاع
۳۶	عقد در لفت
۳۷	عقد در اصطلاح و تفاوت آن با ایقاع
۳۹	فلسفه تفاوت حقوق زن و مرد در اسلام

بخش دوم : مقدمات نکاح

۴۷	تشریفات مقدماتی
۴۷	خواستگاری و فلسفه آن
۴۹	نامزدی
۵۰	موارد منع و جواز خواستگاری
۵۲	حدود نگاه کردن به هنگام خواستگاری در اسلام
۵۶	فلسفه خواستگاری
۵۸	روش ازدواج در برخی کشورهای غربی
۶۰	بر هم زدن خواستگاری و نامزدی در قانون مدنی ایران و غرب
۶۳	انحلال نامزدی در اثر فوت یکی از نامزدها
۶۳	مرور زمان دعاوی ناشی از بر هم خوردن وصلت
۶۵	ملاک انتخاب در اسلام و غرب
۶۷	مرز آزادی و انتخاب
۶۹	دسته بندی کشورهای اروپایی در زمینه حقوق نامزدی
۶۹	کشورهای گروه اول
۷۰	کشورهای گروه دوم
۷۱	کشورهای گروه سوم

بخش سوم : عقد نکاح

- نکاح به عنوان یک عقد در لغت و اصطلاح ۷۵
- نکاح در اصطلاح فقهای شیعه ۷۸
- نکاح در اصطلاح فقهای اهل تسنن ۷۹
- حکم فقهی نکاح از نظر اسلام ۸۳
- نتیجه ۸۴
- تعاریف حقوقدانان از ازدواج ۸۶
- تعاریف دانشمندان غربی از ازدواج ۸۷
- اهمیت نکاح از نظر اسلام ۸۸
- شروط عقد نکاح و متعاقدين ۹۰
- آثار و احکام ازدواج در قوانین وضعی ۹۲
- قانون حاکم بر آثار ازدواج در حقوق ایران ۹۴
- قانون حاکم بر آثار ازدواج در حقوق برخی کشورهای غربی ۹۶
- ازدواج مرد یا زن خارجی با زن یا مرد ایرانی از نظر قانون مدنی ۱۰۲
- الف. ازدواج زن ایرانی با مرد تبعه خارج از نظر قانون مدنی ۱۰۲
- ب. ازدواج مرد ایرانی با زن تبعه خارج ۱۰۳

بخش چهارم : انواع ازدواج در اسلام و غرب

- اقسام ازدواج در کشورهای اسلامی و برخی کشورهای غربی ۱۰۷
- ارکان ازدواج موقت ۱۰۷
- منظور از تمکین در ازدواج موقت چیست؟ ۱۰۸

۱۱۱	.....	فلسفه ازدواج موقت
۱۱۳	.....	حکم فساد عقد
۱۱۳	.....	پایان ازدواج موقت
۱۱۴	.....	بررسی فقهی و حقوقی ازدواج موقت
۱۱۵	.....	فرزند حاصل از ازدواج موقت
۱۱۸	.....	زندگی امروز و ازدواج موقت
۱۱۹	.....	جوان امروز و دوره بلوغ و بحران جنسی
۱۲۰	.....	ازدواج آزمایشی

بخش پنجم : آداب ازدواج در اسلام و برخی کشورهای غربی

۱۲۳	.....	شرایط اساسی صحت نکاح در اسلام
۱۲۳	.....	الف. دو جنس بودن زوجین
۱۲۴	.....	ب. قابلیت صخی برای ازدواج
۱۲۴	.....	موانع نکاح (موارد ممنوعیت نکاح)
۱۲۵	.....	۱. حرمت به واسطه قرابت (نسبت)
۱۲۸	.....	۲. حرمت به واسطه رضاع
۱۳۰	.....	۳. حرمت به واسطه قرابت سببی (مصاهره)
۱۳۴	.....	۴. حرمت به واسطه در عده بودن زن
۱۳۵	.....	۵. حرمت به واسطه زوجیت
۱۳۵	.....	۶. ایجاد حرمت به واسطه زنا با زن شوهردار
۱۳۶	.....	۷. حرمت ناشی از لواط
۱۳۷	.....	۸. حرمت به واسطه بمان

۱۳۷	شرایط الحاق فرزند .....
۱۳۸	۹. حرمت ناشی از ازدواج در حال احرام .....
۱۳۹	۱۰. حرمت ناشی از سه طلاق و نه طلاق .....
۱۴۰	شرایط صحت عقد نکاح .....
۱۴۰	۱. قصد .....
۱۴۱	۲. اختیار .....
۱۴۱	۳. توالی ایجاب و قبول .....
۱۴۲	۴. تعیین .....
۱۴۳	۵. قطعی بودن عقد نکاح (تنجیز) .....
۱۴۴	۶. همتا بودن (کفو بودن) .....
۱۴۶	۷. بلوغ .....
۱۴۷	عدم ضرورت شهود در عقد نکاح .....
۱۴۷	عدم ضرورت ذکر مهر در عقد نکاح دائم .....
۱۴۸	شروط ضمن عقد نکاح .....
۱۵۰	اقسام شروط ضمن عقد نکاح .....
۱۵۰	الف. شروط صحیح در عقد نکاح .....
۱۵۱	ب. شروط باطل .....
۱۵۱	ج. شروط مبطل عقد .....
۱۵۳	شرایط ضمن عقد در اسناد کنونی .....
۱۵۴	رسمیت و مشروعیت عقد نکاح .....
۱۵۷	نظر فقهای اهل سنت در مورد صیغه عقد .....
۱۶۰	شرایط اجراکننده صیغه عقد نکاح .....

- ۱۶۱ ..... وکالت در عقد نکاح
- ۱۶۴ ..... اولیای عقد
- ۱۶۶ ..... ۱. رعایت مصلحت مولی علیه
- ۱۶۶ ..... ۲. کیفیت اجرای صیغه
- ۱۶۷ ..... ۳. حدود استمتاع
- ۱۶۷ ..... ۴. مسئولیت کیفری و حقوقی تجاوز
- ۱۶۷ ..... ۵. خیار و اختیار مولی علیه بعد از بلوغ
- ۱۶۸ ..... حدود اجازه ولی
- ۱۶۹ ..... ولایت پدر و جد پدری در مورد دختر و پسر بالغ و رشید
- ۱۷۰ ..... ولایت پدر و جد در مورد دختر بالغ و رشید و استمرار یا عدم استمرار در آن
- ۱۷۲ ..... تمعد زوجات
- ۱۷۴ ..... ازدواج در کشورهای اسلامی
- ۱۷۵ ..... قوانین و مقررات ازدواج در غرب
- ۱۸۲ ..... قوانین ازدواج در ادیان یهود و مسیحیت
- ۱۸۲ ..... ازدواج در آیین یهود
- ۱۸۳ ..... ازدواج در آیین مسیحیت
- ۱۸۴ ..... قوانین ازدواج ملل غیرمسلمان
- ۱۸۷ ..... مسلمان شدن زوجه
- ۱۸۸ ..... اسلام آوردن زوجین
- ۱۸۹ ..... حرمت ناشی از کفر و ارتداد
- ۱۹۰ ..... ارتداد زوجین غیرمسلمان
- ۱۹۰ ..... ازدواج مسلمانان با زنان غیرمسلمان

بخش ششم : حقوق و تکالیف زوجین نسبت به یکدیگر

۱. ایجاد رابطه زوجیت بین طرفین ۱۹۶
۲. حقوق و تکالیف متقابل زوجین ۱۹۶
- الف) حسن معاشرت ۱۹۶
- ب) معاضدت زوجین ۱۹۸
- ج) ریاست خانواده ۱۹۹
- د) تأمین هزینه ۲۰۰
- ه) حضانت ۲۰۰
- شرایط عهده‌داری امر حضانت ۲۰۴
۱. داشتن عقل: ۲۰۴
۲. مسلمان بودن: ۲۰۵
۳. آزاد بودن مادر: ۲۰۵
۴. ازدواج نکردن مادر: ۲۰۵
۵. داشتن صلاحیت اخلاقی: ۲۰۶
۶. مقیم بودن: ۲۰۷
- اقامتگاه و خانه زن شوهردار در حقوق ازدواج در اسلام و غرب ۲۰۷
- منع زوجه از اشتغال ۲۰۹
- حق داشتن شغل مستقل در اسلام و غرب ۲۱۰
- حق تصرف زوجه در دارایی خود در اسلام و غرب ۲۱۳
- حقوق مالی زن شوهردار در اسلام و غرب ۲۱۳
- صورت‌های مختلف وضعیت مالی زوجین ۲۱۳

- ۲۱۳ ..... الف) بدون توافق قراردادی
- ۲۱۴ ..... ب) با توافق قراردادی
- ۲۱۵ ..... دارایی مشترک
- ۲۱۶ ..... اموال اختصاصی
- ۲۱۷ ..... تعهدات مشترک زوجین
- ۲۱۸ ..... حق ارث زوجین
- ۲۱۹ ..... نکاتی درباره ارث زوجین
- ۲۲۱ ..... چرا سهم ارث زن، نصف سهم ارث مرد است؟
- ۲۲۲ ..... توارث در عقد منقطع
- ۲۲۳ ..... وراثت همسر در قید حیات
- ۲۲۵ ..... ملحقات حقوق زوجین
- ۲۲۵ ..... حق فسخ نکاح و شرایط آن
- ۲۲۶ ..... الف - عیب
- ۲۲۷ ..... ب - تدلیس
- ۲۳۰ ..... سقوط خيار فسخ
- ۲۳۰ ..... ۱. به وسیله اراده دارنده حق
- ۲۳۱ ..... ۲. به وسیله قانون
- ۲۳۱ ..... جهل به حکم خيار و یا فوریت آن
- ۲۳۱ ..... فسخ نکاح، طلاق نیست
- ۲۳۳ ..... نشوز و شقاق
- ۲۳۶ ..... شقاق
- ۲۳۹ ..... قسم

بخش هفتم : مهر

۲۴۸	.....	فلسفه حقیقی مهر
۲۴۷	.....	انواع مهر
۲۴۷	.....	مهر المستفی
۲۴۷	.....	مفوضه المهر
۲۴۸	.....	مهر المتعه
۲۴۸	.....	مهر المثل
۲۴۹	.....	مهر النساء
۲۴۹	.....	مهر السنه
۲۵۰	.....	مهر السر
۲۵۰	.....	موضوع مهریه
۲۵۱	.....	بررسی فقهی - حقوقی مهریه
۲۵۳	.....	تعیین مهر
۲۵۳	.....	شرط بطلان نکاح در فرض عدم تأدیة مهر
۲۵۴	.....	تملک مهر
۲۵۵	.....	عوامل استقرار مالکیت زن بر مهر
۲۵۷	.....	زمان پرداخت مهر
۲۵۸	.....	حق امتناع یا حق حبس زوجه (ضمانت اجرای تأدیة مهر)
۲۵۹	.....	شروط تحقق حق حبس
۲۶۰	.....	سقوط حق امتناع
۲۶۲	.....	مهر از نظر فقهای اهل سنت

۲۶۲	..... ضمان مهر
۲۶۳	..... تلف شدن مهر پیش از تسلیم
۲۶۴	..... ضمان مهر پس از تسلیم
۲۶۵	..... نمائات مهر
۲۶۵	..... ابراء و هیبة مهر

بخش هشتم : نفقه

۲۶۹	..... مفهوم نفقه
۲۶۹	..... الف. تعریف لغوی نفقه
۲۷۱	..... ب. نفقه در اصطلاح
۲۷۱	..... تعریف نفقه از دیدگاه فقهای امامیه
۲۷۳	..... نفقه در اصطلاح فقهای اهل سنت
۲۷۴	..... اقسام نفقه
۲۷۴	..... ادله وجوب نفقه
۲۷۸	..... اسباب و شرایط وجوب نفقه در اسلام و غرب
۲۸۲	..... ماهیت حقوقی نفقه
۲۸۲	..... نحوه پرداخت و مالکیت نفقه
۲۸۳	..... عوامل سقوط نفقه
۲۸۵	..... منظور از تمکین
۲۸۷	..... استنکاف از پرداخت نفقه
۲۸۹	..... جایگاه نفقه از دیدگاه اسلام
۲۹۰	..... فلسفه وجوب نفقه زن و اهمیت آن در اسلام

- ۲۹۷ ..... وضعیت نفقه در غرب تا نیمهٔ دوم قرن نوزدهم
- ۲۹۹ ..... استقلال اقتصادی زنان از دیدگاه اسلام و غرب
- ۳۰۰ ..... استقلال اقتصادی
- ۳۰۱ ..... زن امروز و نفقه

ضمیمه : نظام همسرگزینی در اسلام و غرب

- ۳۰۷ ..... خانواده
- ۳۰۸ ..... تنوع ساختار در خانواده
- ۳۰۹ ..... الف) در اصل ازدواج
- ۳۱۴ ..... ب) جنبهٔ گزینش همسر و ازدواج
- ۳۱۵ ..... ۱. در معیارها
- ۳۱۶ ..... ۲. در اهداف و مقاصد
- ۳۱۷ ..... جامعه‌شناسی ازدواج در اسلام و غرب
- ۳۱۸ ..... تعریف خانواده از نظر جامعه‌شناسی
- ۳۱۸ ..... سیر ازدواج در اسلام و اهمیت آن
- ۳۲۰ ..... دامنهٔ نقش و اهمیت خانواده
- ۳۲۰ ..... ۱. جنبهٔ اجتماعی
- ۳۲۲ ..... ۲. جنبهٔ اقتصادی
- ۳۲۴ ..... ۳. جنبهٔ فرهنگی
- ۳۲۵ ..... ۴. جنبهٔ سیاسی
- ۳۲۵ ..... ۵. جنبه‌های اخلاقی و عاطفی
- ۳۳۱ ..... سیر ازدواج در غرب و اهمیت آن

- ۳۳۴ ..... دیدگاه‌های اخلاقی مربوط به ازدواج در اسلام و غرب
- ۳۳۵ ..... تعریف خانواده از نظر جامعه‌شناسی
- ۳۳۶ ..... آماده سازی فرزند برای ازدواج سعادت‌آمیز
- ۳۴۲ ..... رهنمودهای عملی درباره ازدواج
- ۳۴۳ ..... فهرست منابع و مأخذ

سپاس

بدین وسیله و از باب «من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق»، از استاد گران قدر و دلسوز جناب آقای دکتر مهدی محقق، که با رهنمودهای حکیمانه و حوصله بسیار، مرا مدیون زحمات خویش ساختند، سپاس‌گزاری می‌کنم. همچنین از استاد بزرگوار جناب آقای دکتر ابوالقاسم گرچی که از تجارب و راهنمایی ایشان، همواره بهره‌مند بوده‌ام و نیز از جناب آقای دکتر علی اصغر نراقی که در دادن رهنمود، زحمت فراوانی متحمل شدند، تشکر می‌نمایم. همچنین از استاد بزرگوار جناب آقای دکتر یدالله نصیریان که با صبر و حوصله رهنمودهای لازم را برای به سامان رسیدن کار، ارائه فرمودند، بسیار سپاس‌گزارم.

از همسر خوبم که همواره در زندگی مشوق و راهنمایم بوده و با گذشت و بزرگواری، راه ارتقا را برایم هموار ساخته است، تشکر می‌کنم و توفیق ایشان را از خداوند بزرگ، مسئلت دارم. نیز از فرزندانم عبدالصالح، مریم و فاطمه، که امید و چراغ زندگی‌ام هستند، و همچنین، از برادران دانش‌دوستم که همیشه مشوق من بوده‌اند، کمال تشکر را دارم.

بار الٰه! بر محمّد و آل محمّد، درود بفرست و مرا از نعمتی که در سپاس‌گزاری‌اش کوتاهی نموده‌ام، محروم مگردان؛ بلکه توفیق شکر آن را به من، عنایت فرما!

فهیمة ملک‌زاده

اهدا

به نام او که حیات ما به فضل او، و نجات ما به رحمت اوست. نخست، این اندک بضاعت را در طَبَقِ اخلاص نهاده، آن را به محضر مقدّس اُمّ الأئمّة المعصومین فاطمه زهرا - سلام الله علیها - و فرزندان پاک نهادش، بویژه خورشید پنهان آسمان ولایت، حجة بن الحسن - عجل الله تعالی فرجه الشریف - که جهان، در تب و تاب ظهورش به انتظار ایستاده است، تقدیم می‌کنم.

ثواب آغاز و انجام این مختصر را به روان پاک همه شهدای گران قدر، از صدر اسلام تا کنون، و همچنین به روان مادر بزرگوارم، حاجیه خانم عدرا ملک‌زاده، و به پدر عزیزم حاج جواد ملک‌زاده و نیز روح پدر بزرگوار همسرم و مادر بزرگوارشان و به همه دوستان از شرع مقدّس و دین مبین اسلام، اهدا می‌کنم.

مقدمه

«وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً»^۱

یکی از نشانه‌های خداوند، این است که از خود شما برای شما همسرانی آفرید تا در کنار آنها آرامش [خاطر] پیدا کنید و میان شما و همسرانتان، مهر و محبت قرار داد.

ازدواج، از جمله اموری است که در جوامع، جزو بدیهیات به‌شمار می‌رود و نیازمند تفهیم و تبیین نیست. در سیره عملی عموم مردم، آنچه از مفهوم ازدواج دانسته می‌شود، عبارت است از رسیدن دو نفر مرد و زن به یکدیگر، طبق ضوابط و قوانین خاص هر قومی که در بخش حقوق خانواده، آن را از مقوله «احوال شخصیه» دانسته‌اند.

ازدواج، هسته اولیه ایجاد خانواده است که آن نیز، خود، واحدی در سنگ بنای جامعه انسانی است و نوع پایه‌گذاری و میزان اندیشه و تدبیر درباره آن، در میزان پیشرفت یا انحطاط، و سقوط یا صعود جامعه، تأثیر بسیار دارد.

ازدواج، از نظر مکاتب و جوامع مختلف، پیمانی است مقدس؛ پیمانی که برقراری آن بر اساس مقررات و آداب و رسوم، تشریفات، سنن و قوانین خاصی است و بر اثر آن، برای طرفین، تعهدات و حقوقی پدید می‌آورد.

با نگاهی گذرا به روایات اسلامی، می‌بینیم که هیچ بنیانی نزد خداوند، محبوب‌تر از ازدواج نیست و بسیاری از کمالات در سایه‌سار آن، نمایان می‌شوند. ازدواج، از دیدگاه سنت، نیمی از دین به‌شمار می‌رود و در روایات، از این قبیل تعبیرات، فراوان به چشم می‌خورد که این مختصر، مجال بیان آنها را ندارد. از این بنیان ارزشمند، یعنی ازدواج مهم‌تر، حقوقی است که از این رهگذر برای طرفین و نسل‌های بعدی ایجاد می‌شود. حقوق زن و مرد، اگرچه ظاهراً نابرابر می‌نماید؛ اما بر مبنای حق و ساختار طبیعی و عدالت، متناسب با تکلیف و مسئولیت آنها تشریح شده است و اینک، یکی از مشکلات عمده‌ما، عدم آگاهی افراد نسبت به حقوق خویش است.

با توجه به این‌که موضوع بحث ما در این نوشتار، حقوق مرتبط با ازدواج در اسلام و مقایسه آن با غرب است، لذا قبل از هر چیز به عنوان مقدمه، به این نکته اشاره کنیم که: اسلام چیست، چه می‌گوید و دارای چه نظاماتی است؟

اسلام، نام شریعتی است الهی^۱، آسمانی^۲ و توحیدی^۳، در راستای ارسال رُسل^۴ و شریعت‌های پیشین، مانند آیین نوح و ابراهیم و موسی و عیسی علیهم‌السلام^۵ و داعی به همان امور و مباحثی که پیامبران قبلی آورده‌اند،^۶ از آن بابت که فرقی در خط مشی انبیای الهی نیست،^۷ اگرچه پیامبران، نسبت به هم برتری‌هایی دارند.^۸ اسلام، دینی است جامع و کامل^۹ و خاتم ادیان^{۱۰} که مورد پسند خداست^{۱۱} و به کار بردن عنوان «مُسلِم» برای پیروان آن، توسط ابراهیم پیامبر انجام گرفته است^{۱۲} و در عنوان آن، نوعی همگامی انسان با همه پدیده‌ها در عرضه تسلیم و

۱. سوره ابراهیم، آیه ۱۰.

۲. سوره زخرف، آیه ۸۲.

۳. «أدعوكم إلى شهادة أن لا إله إلا الله و خلع الأنداد» (بحار الأنوار، ج ۴۴، ص ۳۴۰).

۴. رعد، آیه ۳۸.

۵. سوره شورا، آیه ۱۳.

۶. سوره فصلت، آیه ۴۳.

۷. سوره بقره، آیه ۲۸۵.

۸. سوره بقره، آیه ۲۵۳.

۹. سوره انعام، آیه ۱۱۵.

۱۰. سوره مائده، آیه ۱۱.

۱۱. سوره مائده، آیه ۳.

۱۲. سوره حج، آیه ۷۸.

خضوع در پیشگاه خداوند، مشهود است.^۱

مباحث دین اسلام، شامل: عقاید، اخلاق و احکام است که دعوت آن به توحید^۲ و ایمان^۳ و بندگی خدا،^۴ همگامی با فطرت الهی،^۵ اعتقاد به فلسفه داشتن حیات انسان^۶ و رهایی از قیود،^۷ دانش اندوزی،^۸ بهره‌گیری از نعمت‌های الهی،^۹ رعایت نظم در زندگی،^{۱۰} انتخاب راه مستقیم،^{۱۱} تشویق به مکارم اخلاقی^{۱۲}، رعایت امانت،^{۱۳} رعایت عهد با خدا،^{۱۴} انجام دادن وظیفه امانتداری در عین توجه به مسئولیت‌ها،^{۱۵} عدم ترک دنیا برای آخرت و برعکس^{۱۶} و دعوت به آسان‌گیری و ترک دشواری آفرینی، بشارت‌دهی و ترک نفرت‌انگیزی است.^{۱۷} اینها همه و همه، از تعالیم اسلامی نشئت گرفته است.

از نظام‌های مهم اسلامی، نظام خانواده است که در عین اشتراک داشتن آن در بسیاری از مناطق جهان، دارای نقاط افتراق بسیار متعددی نیز هست. این نظام را واحدی اجتماعی ناشی از پیوند مشروع مرد و زنی می‌دانیم که هسته اولیه آن را نکاح تشکیل می‌دهد و نکاح، عقد یا پیمانی شرعی است که در سایه آن، پیوند زناشویی مشروعیت پیدا می‌کند.

اساس ازدواج، میل و نیاز طبیعی، روحی و زیستی مرد و زن نسبت به یکدیگر، از جمله خواستار افتناع‌گریزی بودن است! همان مسئله‌ای که مشترک

-
۱. سوره آل عمران، آیه ۸۳.	۲. بقره، آیه ۲۵۵.
۳. سوره اعراف، آیه ۱۵۸.	۴. سوره اعراف، آیه ۱۰۲.
۵. سوره روم، آیه ۳۰.	۶. سوره اعراف، آیه ۱۵۷.
۷. سوره طه، آیه ۱۱۴.	۸. سوره اعراف، آیه ۳۲.
۹. نهج البلاغه، نامه ۲۷.	۱۰. سوره توحید، آیه ۵.
۱۱. مکارم الأخلاق، ص ۸: «و إنما بعثت لأتتم مکارم الأخلاق».	
۱۲. سوره احزاب، آیه ۷۲.	۱۳. سوره یس، آیه ۶۰.
۱۴. سوره نساء، آیه ۵۸.	۱۵. سوره صافات، آیه ۲۴؛ سوره اسراء، آیه ۳۶.
۱۶. وسائل الشیعة، ج ۱۴، ص ۱۰۶.	
۱۷. «بسر ولا تعسر، بسر ولا تنفر» (السيرة النبوية، ابن هشام، ج ۴، ص ۷۲).	

بین انسان و حیوان است و اسلام برای انسانی کردن آن، احکامی را بیان داشته که از جمله آن، مسئله هدف از ازدواج، محتوا و معنای ازدواج و ارتباط آن با نظام آفرینش^۱ و سرانجام، تشکیل مثلث اراده زن، مرد و رضایت خداوند است. همچنین، زمانی که به قوانین غرب در مورد ازدواج و تشکیل خانواده مراجعه کنیم، می بینیم که از زمان تمدن روم - که مهد قانون گذاری در غرب است و تقریباً یک هزار سال طول کشید - از سال ۵۰۰ پیش از میلاد، پس از سلطنت آخرین پادشاه روم^۲ تا سال ۴۷۶ پس از میلاد - که با مرگ آخرین امپراتور روم غربی^۳ به پایان رسید - فریاد تریونرهای جنگجوی رومن در بیان علت جنگیدن خود، این بود: «برای محراب‌ها و کانون‌های خانوادگی مان» و اساس تشکیلات اجتماعی را خانواده تشکیل می داد.

در زمان فرمانروایی آگوستو، طبق قوانین مصوب، تمام زنان میان بیست تا پنجاه سال و مردان میان ۲۵ تا شصت سال، موظف به ازدواج بودند. در آلمان، در نخستین قانون حقوق ازدواج و خانواده، اصل را بر مساوات میان زوجین قرار داده بودند و این که هر دوی آنها با هم، مسئولیت دارند.^۴ نیز در دیگر کشورهای غربی، ازدواج و تشکیل خانواده، دارای قداست تاریخی است.

به هر حال، این مباحث، نشان دهنده اهمیت ازدواج و نیاز انسان‌ها به آن است و به طور کلی، می توان نتیجه گرفت که عظمت یک نظام متمدن را می توان با معیار قدر و قیمت و شأنی که مردان و زنان آن نظام، متقابلاً برای یکدیگر دارند و در سایه آن می توانند با تشکیل خانواده در به وجود آوردن اجتماعی سالم و نسلی موفق گام بردارند، سنجید.

۱. ذاریات، آیه ۴۹.

2. Tarquinie superbe.

3. Romulus Augustulus.

caducaires

۴. حقوق زن از آغاز تا امروز، ص ۴۲۰.